

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:02.05.2023 ✓Accepted/Kabul:11.08.2023

DOI:10.30794/pausbed.1291474

Research Article/Araştırma Makalesi

Karaca, B. ve Karaboğa, D. V. (2023). "XVI. Yüzyılda Barla Şehri ve Barla'daki Vakıflar", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 58, Denizli, ss. 89-102.

XVI. YÜZYILDA BARLA ŞEHİRİ VE BARLA'DAKİ VAKIFLAR

Behset KARACA*, Durmuş Volkan KARABOĞA**

Öz

Bu çalışmada, 1478, 1501, 1523, 1530 ve 1568 yıllarına ait tapu tahrir defterleri esas alınarak Barla şehri ve vakıflarına dair bilgilerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Barla şehri, 1478'den 1568'e kadar mahallelere ayrılmamış ve "nefs" olarak kaydedilmiştir. İlk defa 1568 yılında 9 Müslüman ve bir Rum mahallesine ayrıldığı bilinmektedir. Barla nahiyesi/kazası kırsallıktan daha ziyade şehir hayatıyla öne çıkmaktadır. Bundan dolayı nüfusun büyük çoğunluğu şehirde yaşamaktadır. Şehirde, 1478 tarihinde 471 Müslüman, 312 Hristiyan olmak üzere toplamda 783 kişinin meskûn olduğu bilinmektedir. Şehir hâsılı ise 18109 akçedir. 1501'de şehirde 1787 kişi yaşamakta olup bunların 467'si gayrimüslimdir. 1501'de şehir hâsılı vakfa ayrılanlarla birlikte 24082 akçedir. 1523 ve onun icmalı olan 1530 tarihli defterde şehirde 1510 civarında kişi olup bunun 340 kadarı Rumlardan meydana gelmektedir. 1523-1530 yılında vakıflara ayrılanlarla birlikte şehir hâsılı 20988 akçedir. 1568 yılında ise Barla'da 3115 kişi yaşamakta olup bunun 245'i gayrimüslimdir. 1568 yılında vakıflara ayrılanlarla beraber şehir hâsılı 28000 akçeye çıkmıştır. Şehir hâsılı 1478'den 1568'e devamlı artış göstermiştir. Şehirden alınan vergilerden anlaşıldığı üzere, Barla, tarımsal üretimin yanında pazar, meyhane, sabunhane, değirmen, balıkçılık gibi sanayi ve ticari faaliyetlerle öne çıkmış bir şehirdir. Barla ve çevresindeki vakıflarla ilgili bilgilere ulaşmak için şehrin vakıf defterlerinden yararlanılmıştır. 1501, 1530 ve 1570-71 yıllarına ait tapu tahrir defterlerinde şehrin vakıfları ayrıntılı olarak verilmiştir. Şehirde 1501 yılında 4, 1530 yılında 6 ve 1570-71 yıllarında ise 20 vakıf mevcuttur. Söz konusu vakıflar; cami, meşcid, zaviye, mektep, çeşme, şahıs vakıfları gibi eserlerden müteşekkildir. Buradaki vakıfların gelirleri incelendiğinde ise, şahıs başı alınan vergiler başta olmak üzere, çiftlik ve bağ gelirleri ile hamam ve değirmen hâsıllarının vakıf gelir kalemlerinde ciddi paya sahip olduğu görülmektedir. Vakıfların bir kısmının Hamidoğulları'ndan Osmanlı'ya intikal ettiği tespit edilmiştir. Yine bir vakfın Fatih Sultan Mehmed'in saltanatında ortadan kaldırılarak tımara tahsis edildiği, ardından II. Bayezid döneminde yeniden vakfa dönüştürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Kısaca bu çalışmada vakıf ile tapu tahrir defterlerine dayanarak kazanın sosyal, ekonomik ve kültürel durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Vakıf, Vakıf defterleri, Tapu tahrir defterleri, Zaviye, Barla, Isparta, Hamidoğulları Beyliği, Hamid Sancağı.

THE CITY OF BARLA IN THE XVI CENTURY AND THE FOUNDATIONS IN BARLA

Abstract

This study aims to reveal information about the city of Barla and its foundations based on the cadastral record books of 1478, 1501, 1523, 1530 and 1568. The city of Barla was not divided into neighborhoods from 1478 to 1568 and was recorded in the books as "nefs". It is known that it was first divided into 9 Muslim and one Greek neighborhood in 1568. The borough of Barla stood out more for its urban life than for its rurality. Therefore, the majority of the population lived in the city. It is known that in 1478 there were 783 inhabitants in the city, 471 Muslims and 312 Christians. The city revenue was 18109 akce. In 1501, there were 1787 people in the city. Of these, 467 were non-Muslims. In 1501, the city revenue was 24082 akce, together with those allocated to the foundation. In the book dated 1523 and its completion, 1530, there were about 1510 people in the city, of which about 340 were Greeks. Together with those allocated to foundations in 1523-1530, the city revenue was 20988 akce. In 1568, 3115 people lived in Barla, of which 245 were non-Muslims. In 1568, with the foundations allocated, the city revenue increased to 28000 akce. The city's income increased continuously from 1478 to 1568. As it is understood from the taxes taken from the city, Barla was a city that was at the forefront with its industrial and commercial activities such as market, tavern, soap house, mill, fishing, as well as agricultural production. In order to access information about the foundations in and around Barla, the foundation books of the city were utilized. In the books of 1501, 1530 and 1570-71, the foundations of

*Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ISPARTA.
e-posta: behsetkaraca@sdu.edu.tr, (<http://orcid.org/0000-0002-5214-3818>).

**Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ISPARTA.
e-posta: durmuskaraboga@sdu.edu.tr, (<http://orcid.org/0000-0002-9184-3550>).

this place were described in detail. There were 4 foundations in 1501, 6 in 1530 and 20 in 1570-71. It is determined that the foundations here consisted of mosques, masjids, zawiya, schools, faucets, and personal foundations. The revenues of the foundations here, the taxes taken per person consist of items such as farm, yard, sanctuary, bath, âsiyâb (mill), ground and cash. It was determined that some foundations remained from Hamidoğulları and were also used by the Ottomans. Again, it was seen that a foundation as a nesh was given to the grooming during the reign of Fatih Sultan Mehmed and then converted into a foundation again during the reign of Bayezid II. In short, we tried to reveal the social, economic and cultural situation of this borough based on the cadastral record books and foundations in the article.

Keywords: *Foundation, foundation books, cadastral record books, zaviye, Barla, Isparta, Hamidoğulları Beyliği, Hamid Sanjak.*

1.GİRİŞ

1.1.Barla'nın Tarihi Gelişimi, Yeri, Sınırları ve İdari Durumu

Buranın eski ismi Parlais olup M.Ö. 1. yüzyıldan itibaren burada sikke basıldığı bilinmektedir. Fakat yörenin şehir statüsüne ne zaman kavuştuğu hakkında bilgimiz bulunmamaktadır. M.Ö. 25'te Galatya Eyaletine dâhil edilen Barla şehri Augustus tarafından Roma kolonisi yapılmıştır. Arazi oldukça geniş ve Barla çevresinde düzlüktür. Bundan dolayı korunması oldukça zordur. Şehir diğer koloniler gibi ana yollar üzerinde değildir. Eğirdir kenarında olduğu için göl çevresinde bulunan diğer merkezlerle irtibatını büyük ölçüde göl üzerinden sağladığı düşünülmektedir (Özsait, 1985: 139-140). Tarihi çok eskilere giden şehirde tahrip olsa da Roma ve Bizans dönemine ait birçok yapının kalıntılarına tesadüf edilmektedir (Doğan, 2009: 78). Bu da bize burasının çok eski zamandan beri yerleşme yeri olduğunu ve birçok medeniyete beşiklik ettiğini göstermektedir. Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'ya Türk akınları başlamış ve Hamid bölgesi de bunlardan nasibini almıştır. Arkasından Miryokefalon Zaferiyle Anadolu'nun Türk yurdu olmasıyla bu bölgede Türkler daimi olarak yerleşmiş ve Türk yerleşmeleri yoğunluk kazanmıştır. Daha sonra da Hamidoğulları ve Osmanlılarla süreç tamamlanmıştır (Karaca, 2012: 24-37; Karaca ve Karacan, 2019: 45-58).

Hamid Bey, Uluborlu merkez olarak, Isparta ve Burdur çevresindeki çeşitli Türkmen boylarını çevresinde toplamak suretiyle muhtemelen 1297 yılı başlarında Hamidoğulları Beyliğini tesis etmiştir (Kofoglu, 2006:109-110). Beyliğin hudutları ilk senelerde Uluborlu merkez olmakla beraber Isparta, Burdur, Eğirdir, Barla, Ağros (Atabey), Gönen ve Keçiborlu'dan müteşekkil idi. Hamid Bey'in sağlığında beyliğin sınırları genişleyerek Yalvaç, Şarki Karaağaç, Afşar, Gelendost, Pavlu, İncirli ve Ağlasun yöreleri de sınıra dâhil edilmiştir (Kofoglu, 2006: 115). Hamid Bey, Ulu Bey statüsünde beylik merkezi Uluborlu'da hâkimiyet sürmekte iken egemenliğindeki toprakları eski Türk devlet geleneklerine bağlı olarak aile fertleri arasında paylaştırmıştır. Böylece Hamid Bey'in oğlu İlyas Bey, Gönen merkez olmak üzere Ağros, Keçiborlu, Afşar ve Şarki Karaağaç bölgesinde hüküm sürerken (muhtemelen Barla da bunun hâkimiyet alanındaydı), İlyas Bey'in oğlu ve Hamid Bey'in torunu olan Feleküddin Dünder Bey de Eğirdir-Burdur yöresinde idareyi eline almıştır (Kofoglu, 2006:132). Feleküddin Dünder Bey, dedesi Hamid Bey ve babası İlyas Bey'in ölümünden sonra beyliğin yönetimini devralmış ve Eğirdir'i beyliğin yeni merkezi yapmıştır (Uzunçarşılı, 1984:62). Dünder Bey daha sonra, İrle (Yeşilova), Asıkaraağaç veya Garbikaraağaç ve Tefenni'yi ele geçirerek sınırlarını batıya doğru genişletmiştir. 1308 yılına gelindiğinde bugünkü Burdur ve Isparta illerinin içerisinde yer aldığı bölgenin tümü Hamidoğulları'nın hâkimiyetine katılmış idi (Kofoglu, 2006:161-162). Barla da bu dönemde Hamidoğulları'nın hâkimiyetinde yer almakta idi. Hamidoğulları'nın Osmanlı hâkimiyetine katılması ise 1391 tarihinde Yıldırım Bayezid'in saltanatı zamanında gerçekleşmiştir. Beyliğin Antalya şubesi de 1392 tarihinde Osmanlı hâkimiyetine dâhil edilecektir (Cezar, 2010:24; Karaca, 2002a: 43-44). Ancak bölgede huzur ve istikrarın tam olarak sağlanması Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'in 1397'de Akçay Savaşı'nda yenilgiye uğratılıp öldürülmesinden sonra gerçekleşecektir (Tekindağ, 1997: 316-330). İlk kez 1391 yılında ele geçirilen Hamid-ili, Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı topraklarından ayrılmıştır. 1423 yılına gelindiğinde Antalya yöresi de dâhil olmak üzere Hamidoğulları Beyliği'ne ait topraklar kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Böylece Barla ve yöresi nihai olarak Osmanlı idaresine katılmıştır. Hamid bölgesi, II. Murad döneminde Anadolu Eyaleti hudutları içerisinde yer almış ve sonraki süreçte de mevcut statüsünü devam ettirmiştir (Ahmet Refik, 1340:69; Uzunçarşılı, 1984: 69; Kofoglu, 2006: 292-297;Cezar, 2010: 24; Karaca, 2002:19-42).

Bu yörenin Osmanlı hâkimiyetine katılmasıyla birlikte bölgede sükûnet ve istikrar sağlanmış ve 1511 yılında Antalya'da ortaya çıkan Şahkulu İsyanı'na kadar uzun süre burada herhangi bir mesele ile karşılaşmamıştır. Şahkulu İsyanı sadece Antalya ve çevresini değil Hamid Sancağı'nı da oldukça etkisi altına almıştır (Karaca, 2002a: 46-51; Karaca, 2003:71-86; Karaca, 2002b: 409-418; Arıkan, 1988:20-22; Karaca, 2017: 577-593). Bunun sonucunda bu bölgeden dışarıya göç veya sürgün olayları gündeme gelmiş ve bunun neticesinde de bölgedeki

bazı köyler, nüfusun boşalmasıyla mezraya dönüşmüştür. Bilhassa Gölhisar, İrle, Uluborlu, Ağlasun kazalarındaki bazı köylerin halkının Sürh-ser (Kızılbaş) olup İran topraklarına gittikleri ve köylerinin mezraya dönüştüğü bilinmektedir. Bu isyandan Barla'nın da diğer yerler kadar olmasa da etkilenmiş olabileceği ihtimal dâhilindedir (Arıkan, 1988:20-22; Karaca, 2017: 577-593).

Barla'nın, 1501 tarihli vakıf defterinde nahiye olarak kaydedildiği görülmektedir. Bu yıllarda sancaktaki bütün idari birimler nahiye şeklinde kaydedilmiştir. Buradaki nahiye birimi kaza anlamında kullanılmış olmalıdır. Aynı tarihli tapu tahrir defterinde kaza olarak geçmekte olup Afşar nahiyesi de buraya bağlıdır. 1523, 1568 ve 1570–71 yıllarında ise kaza olarak kaydedilmiştir. 1530 tarihli icmal defterde ise “*Kaza-i Afşar ma'a nahiye-i Barla*” şeklinde yazıldığı görülmektedir. Dolayısıyla kaza ve nahiye ayrımının belgelerde ve kaynaklarda net olarak ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. (Karaca, 2012: 44-45; BOA, TT.d, 30: 1-639; BOA, TT.d, 994: 1-406; BOA, TT.d, 121: 1-573; BOA, TT.d, 438: 246-331; BOA, MAD.d., 3331: 2-153; TKGMA, TT.d, 51: 1-348; TKGMA, TT.d, 566: 1-116).

2.BARLA ŞEHRİNİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

Barla'nın 1478 tarihinde gelirlerinin zeamet ve tımara ayrıldığını görmekteyiz. Zeamet sahibi Mustafa Bey b. Hasan Paşa'dır. Şehir, nefs-i Barla şeklinde belirtilmiştir. Reayanın çoğu zeamete yazılmıştır. Zeamete yazılan reayanın 89 neferi Hristiyan, 117 neferi de Müslüman olmak üzere 206'dır. Müslümanlardan 10 kişi çift, 103 kişi de bennak olarak kaydedilmiştir. Tımar olarak yazılan hissede (Tımar-ı Emre b. Sultan Paşa) ise 15 nefer Hristiyan, 4 nefer de Müslüman bulunmaktadır. Yine başka bir tımar hissesine yazılan (Tımar-ı Beğlerhan b. Hasan) yerde 20 nefer Müslüman olup bunun 16'sı bennak 1'i ise çifttir. Ayrıca tımar-ı Halil b. Ulaş hissesine yazılarda ise 16 nefer Müslüman olup 12'si bennaktır (BOA, TT.d, 30: 497-502). Böylece Barla kasabasında 1478 tarihinde 157 nefer Müslüman ve 104 nefer Hristiyan bulunmaktadır. Toplamda ise 261 nefer kişinin yaşadığını görmekteyiz. Bu verilere göre bir hesaplama (nefer X 3 + mücerred) yaparsak 471 kişi Müslüman nüfus, 312 kişi de Hristiyan nüfus olmak üzere toplamda 783 civarında kişinin şehirde yaşadığını söyleyebiliriz. Ancak bu nüfus dirlik sistemine dâhil olan ve tapu tahrir defterinde belirtilen nüfustur. Aynı tarihli vakıf defterinde belirtilen nüfusla bu sayı biraz daha artacaktır. Lakin bu defter eksik olduğu için Barla burada yer almamaktadır (BOA, MAD.d, 18009: 1-20). Şehir hâsılı ise (zeamet ve tımar hissesinde yazılan) 18109 akçedir. Hâsıl da hinta (buğday), şair (arpa), bagat, resm-i çift ve bennak, piyaz (soğan), penbe (pamuk), ganem, kürüm, ceviz, bazar-ı Barla, balıklagu, resm-i ab, bad-ı heva, değirmen, ispenç-i gebran, mezra geliri gibi kalemlerden oluşmaktadır (BOA, TT.d, 30: 497-502).

1501 tarihinde Barla kaza olarak geçmekte ve Afşar buranın nahiyesi olarak gösterilmektedir. Şehir hâsılı tımar ve zeamete ayrılmıştır. Nefs-i Barla'da zaim hissesine yazılan Hristiyanlar (Zaim-i Ali ve İskender hissesi) 74 hanedir. Yine aynı zaimlere yazılan Müslümanlar ise 9 nim çift, 98 bennak, 2 mücerred, 4 pir-i fani, 1 imam, 1 müezzin, 3 sipahizade, 1 kethüda, 1 ma'sum, 1 kayyum şeklinde belirtilmişlerdir. Burada toplamda 121 nefer yer almaktadır. Ayrıca tımar hissesinde (Emre v. Sultan Paşa) 15 nefer gayrimüslim ve 6 nefer Müslüman kaydedilmiştir. Yine başka bir tımar hissesinde (Tımar-ı Beğlerhan v. Hasan) 2 çift, 21 bennak, 2 sipahizade olmak üzere toplam 25 nefer Müslüman yazılmıştır. Diğer bir tımar hissesinde (Tımar-ı Halil v. Ulaş) 2 çift, 1 nim çift, 15 bennak, 2 sipahizade Müslüman ile 4 nefer gebran kaydedilmiştir. Böylece toplamda 1501 tarihinde Barla şehrine 172 nefer veya hane Müslüman ve 93 nefer veya hane gayrimüslimin kaydedildiğini görmekteyiz. Toplamda ise 265 nefer veya hane (265 X 5 =1325 + 2 mücerred= 1327 kişi tapu defterine göre) kaydedilmiş olup 1327 civarında kişi bu şehirde yaşamakta idi (BOA, TT.d, 994: 254-260). Ancak şehirdeki toplam Müslim ve gayrimüslim nüfusu tam olarak ortaya koymak için vakıflarda geçen kayıtları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Barla şehrindeki hanenin dökümü vakıf defterinde ise şu şekilde yapılmıştır. Cami-i Barla'da Hane: Nim çift 4, bennâk 55, kayyum 1, şeyh-i zâviye 1. Evlad-ı Muhyiddin-i Semerkandi: 2, *Cema'at-i câmi-i mezkûr (Barla)*: 6. Bu camiye vergisini veren zimmîler ise 14 nefer olarak kaydedilmiştir (BOA, MAD.d., 3331: 16-20; Karaca, 2014: 65-67;101-104). Vakf-ı Zâviye-i Şeyh Oğulbeği'nde Ebnâ-i Şeyh-i Tekke ki zâviyede mütemekkin 8, Vakf-ı Zâviye-i Şeyh Hayreddin'de şeyhzade-i hizmetkâr-ı zâviye 1'dir. Bu verilere göre ise 92 hane civarında vakıflarda vergisini veren ve görevli olan kişi vardır. Bunlar da (92 X 5 = 460 kişi) 460 civarında kişi yapmaktadır. Böylece şehirde toplam 1787 kişinin yaşadığını söyleyebiliriz. Bunların da 467 kişisi gayrimüslimdir.

1501 tarihli tapu defterinin sonunda Barla'nın hane-i avarız ma'a evkâfı 386 (reaya 313, evkâf 73), mücerred 12, pir-i fânî 4, imam 1, sipahiyân ve sipahizâdegân 7 şeklinde verilmiştir. Bu nüfus değerlerine göre 1501 tarihinde Barla nahiyesinde 1942 civarında kişinin yaşadığını söyleyebiliriz (BOA, TT.d, 994:403; Karaca,2014:66). Ancak bu nüfus Barla nahiye/kazasının toplam nüfusedir. Zaten şehir haricinde kazaya birkaç köy ve mezra

bağlıdır. Bu veriler de bizim şehirle ilgili bulduğumuz rakamları doğrulamaktadır. Sancaktaki kasabalar içerisinde Hıristiyanların en kalabalık oldukları yer de Barla'dır (Arıkan, 1988: 58-59).

Bu şehrin hâsılı 1501 tarihinde 19149 akçedir. Bu da dirlik sistemine ayrılandır. Bu hâsil resm-i çift, nim çift ve bennak, öşr-i hınta, öşr-i şair, öşr-i piyaz, öşr-i penbe, ağnam, bagat, yayla resmi, bazar, balıklagu, resm-i ab, ispenç, değirmen resmi, sazlık, değirmen suyundan bazı günlerde kullanma resmi, Barla kilesi resmi, bad-ı heva, koz (ceviz) gibi kalemlerden meydana gelmektedir. Bir önceki tahrirde göre dirlik sistemine ayrılan şehir hâsılı çok fazla artış göstermemiştir. Özellikle burada sudan, penbe ve balıklagudan (balıkçılık) alınan resimlere dikkat çekmek isteriz (BOA, TT.d, 994:254-260). Toplamda şehir hâsılı bulmak için yine vakıflara ayrılan kısmı da göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Vakıflarda geçen hâsil 4933 akçedir. Ancak burada bazı vakıfların hâsılı zemin, bağ, bağçe vb. şekilde kaydedildiği için değeri yazılmamıştır. Bundan dolayı gelir, düşük gözükmektedir. Bu vakıflarda kaydedilen kısmı da şehir hâsılı içerisinde saymamız gerekmektedir. Çünkü vakıfların önemli bir kısmı şehirde olup bu vergiler de şehir hâsılına meydana getirmektedir. Bu durumu dikkate alırsak 1501'de şehir hâsılı 24082 akçeye balığ olacaktır.

1523 yılında Barla, Afşar kazası içerisinde yazılmıştır (Barla tabi-i kaza-i Afşar). Şehir, "Nefs-i Barla" şeklinde geçmektedir. Zeamet hissesine yazılan (Yeniçeri İskender ber-vech-i zeamet) 216 nefer ve 153 hanedir. Bu neferlerin önemli bir kısmı bennaktır (43 adet). Ayrıca 17 mücerred, 9 pir-i fani, 4 nim çift, 3 muhassıl, 2 imam, 1 şeyh-i zaviye, 2 a'ma, 2 mütevellî, 22 sipahizade, 4 Mevlana Celeleddin-i Rumi neslinden olanlar bulunmaktadır (BOA, TT.d, 121:440-442). Yine bu zeamet hissesine ayrılan zimmiyan kaydı yer almaktadır. Bunlar 67 nefer, 58 hane ve 9 mücerredden oluşmaktadır (BOA, TT.d, 121:443). Bunun haricinde tımar hissesinde (Tımar-ı Mehmed v. Emre) yazılan 21 nefer (defterde 24 yazılmış) ve 18 hane vardır. Bunların 9 neferi zimmiyandır. Müslümanlar arasında 9 bennak ve 3 mücerred yer almaktadır. 1523 yılında zeamet ve tımara kayıtlı 76 nefer, 67 hane, 9 mücerred zimmiyan bulunmaktadır. Müslümanlar ise 228 nefer, 162 hane, 20 mücerred ve diğer bazı zümrelerden meydana gelmektedir. Toplamda Barla şehrine 1523 yılında 304 nefer, 229 hane ve 29 mücerred kayıtlıdır (BOA, TT.d, 121:440-445). Şehrin hâsılı ise 16725 akçedir. Bu hâsil da hınta, şair, bağ, penbe, kovan, piyaz, ceviz, resm-i çift, nim çift ve bennak, resm-i mücerred, resm-i ganem, resm-i zemin, bazar-ı Barla, değirmen resmi, deştbanî, tahunhane, sabunhane, meyhane, resm-i ab, balıklagu, yaylak, bad-ı heva, ihtisab, resm-i kile, ispenç-i gebran, bazı günler kullanılmak üzere değirmen suyundan alınan resm, Barla camii vakfına ayrılanlardan hariç çift, bennak gibi kalemlerden meydana gelmektedir (BOA, TT.d, 121:440-448).

1530 tarihli icmal defterde şehir, nefsi-i Barla şeklinde geçmekte ve şehirde pazar kurulduğu belirtilmektedir. Ceman Müslüman: Nefer 228, hane 162, mücerred 19, pir-i fani 8, imam 2, muhassıl 3, a'ma 3, mütevellî 1, naib-i şer' 1, ehl-i berat 3, sipahizade 22, nesli-i Mevlana Celeleddin 4. Cemaat-i Zimmiyan nefer 76, hane 67 ve mücerred 9'dur. Yekûn nefer 304, hane 229, mücerred 28, pir-i fani 8, imam 2, muhassıl ve naib-i şer' 4, a'ma 3, mütevellî 1, ehl-i berat 3, sipahizade 22, Mevlana Celeleddin-i Hüdavendigâr 4'dür. Vakıflardaki Barla Camiine ise 65 hane, 15 mücerred, 8 pir-i fani, 1 imam, 1 müezzin, 3 evlad-ı Muhyiddin-i Semerkandi, 3 evlad-ı sahib-i cem', 2 sipahizade, 7 zimmiyan kayıtlıdır. Ayrıca şehir merkezindeki Zaviye-i Hacı Beğlerhan'a 2 nefer hademe-i zaviye kaydedilmiştir. Yine Zaviye-i Ahi Mehmed ve Şükran ve gayre'ye ise 3 nefer zaviyedar yazılmıştır. Şehir nüfusunu hesaplarken bunları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu verilere göre Barla şehirde dirliklere ayrılan kesimde 703 (nefere göre hesaplamada nefer x 3 + mücerred) ile 829 arasında kişi (haneye göre hesaplamada, hane x 5 + mücerred) yaşamaktadır. Gayrimüslimler ise 237 (nefere göre) ile 344 kişi arasındadır. Bu verilere vakıflarda geçen nüfusu da eklemek icap eder. Vakıflarda 340-355 civarında Müslüman nüfus vardır. Bu rakamla toplamda hane bazındaki şehirli Müslüman nüfus 1169'a ulaşmaktadır. Vakıflarda 7 nefer gayrimüslim olduğuna göre bunun da 21 civarında (nefer x 3) olduğunu söyleyebiliriz. Toplamda da 258-344 arasında bir gayrimüslim yaşamaktadır. Böylece Barla şehirde 1523 ve 1530 yılında toplamda 1509-1524 civarında kişinin yaşadığını ifade edebiliriz. Şehir hâsılı ise nefsi-i bazar-ı Barla ve meyhane ve sabunhane ve ispenç-i gebran ve resm-i kile ve gayre 15875, Barla cami vakfından tımara ayrılanlardan 550, ihtisab-ı nefsi-i Barla 300 akçedir. Toplamda ise Barla şehir hâsılı 16725 akçe etmektedir (BOA, TT.d, 438: 311-313). Şehir hâsılından vakıflara da ayrılan kısım vardır. Bu 4263 akçe civarındadır. Ancak burada da bazı vakıfların hâsılı zemin, bağ ve bağçe şeklinde yazıldığı için değeri verilmemiştir. Normalde daha fazla olması gerekmektedir. Vakıflardaki hâsılın da önemli bir kısmı şehirden elde edilmektedir. Bunu da ilave edersek mezkûr tarihte şehir hâsılına 20988 akçeye ulaşacağı tahmin edilebilir.

1568 yılında Barla kaza olarak geçmektedir. Burada Barla şehri "Nefs-i Barla" şeklinde kaydedilmiş olup Hacı Bostan, Baş Çeşme, Cami-i Çaşnigir, Yokuşbaşı, Ak Mescid, Tahtalu, Cami-i Göçeri, Mescid-i Kubbeli, Ala Mescid ve

Zimmiyan mahallelerinden meydana gelmektedir. Bu mahallelerin geliri tımar-ı Sinan ve Ahmed çerisürücüyan'a verilmiştir. Bunun haricinde hisse-i nefsi Barla başlığı adı altında tımar-ı Bosna Zekeriyâ'ya verilmiş olan bir kısım da bulunmaktadır. Bunların hepsinden şehrin genel durumunu öğrenmek mümkündür (BOA, TT.d, 1089:257-262). Tabloda görüldüğü üzere şehirde farklı sosyal statüye sahip şahısların da kaydedildiği bilinmektedir. Toplamda tahrir defterinde Müslümanlar 632 nefer, 398 hane, 394 bennak (bir bennak aynı zamanda imam, üç bennak da aynı zamanda şeyh-i zaviyedir), 208 mücerred, 19 nim çift, 1 çift, 4 imam, 2 mütevellî, 4 sipahizade, 4 şeyh-i zaviye, 1 emir ile tımara çıkan, 1 a'ma, 1 pir-i fani ve 5 muhâsıl ile 1 özelliği olmayan zümreden oluşmaktadır. Gayrimüslimler ise 87 nefer, 49 haneden meydana gelmektedir (Tablo 1). Şehir nüfusu nefere göre (nefer x 3 + mücerred) 2365 kişi etmektedir. Bunun 261 kişisi gayrimüslimdir. Şehir nüfusu haneye göre ise (hane x 5 + mücerred) 2543 kişi civarındadır. Bunun da 245'i gayrimüslimdir. Yani şehir nüfusu toplamda 2365-2543 kişi civarındadır. Ancak vakıf defterine kaydedilen ve vergilerini vakfa veren vakıf reayası olan şehirli nüfus da vardır. Eğer şehrin tam nüfusunu ortaya koymak istiyorsak bunu da göz önüne almamız gerekmektedir. Nefs-i Barla'da: Bennak 43, çift 1, hafız-ı câmi 4, muhassıl 1, mücerred 8, pir-i fani 1, câmi-i şerife hizmet idenler 5; *Der Mahalle-i Yokuşbaşı*: Bennak 10, mücerred 2; *Der Mahalle-i Göçeri*: Bennak 13, mücerred 9; *Der Mahalle-i Tahtalı*: Bennak 2; *Der Mahalle-i Ala Mescid*: Bennak 7, mücerred 3; *Der Mahalle-i Ak Mescid*: Bennak 2 idi (BOA, TT.d, 1127:73-74). Vakf-ı Zaviye-i Şeyh: An ebna-i Şeyh-i Tekke ki zaviyede mütemekkindir deyu defter-i köhnede mukayyed, 16 nefer (BOA, TT.d, 1127: 75). Sipahizade Hacı Beğlerhan Zaviyesi: Hasan Mu'tak-ı O hizmetkâr-ı zaviye, Yusuf Mu'tak-ı O hizmetkâr-ı zaviye (BOA, TT.d, 1127:80). Zaviye-i Ahi Mehmed ve Şükran ve Hacı Kel (?) ve Seydi: 3 şeyh kaydı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu verilerden hareketle her bir neferi hane kabul edersek 110 civarında hane ve 22 civarında mücerredin kaydedildiği görülmektedir. Böylece vakıflardaki toplam nüfus sayısı ise 572'ye ulaşmakta ve bu nüfusun tamamını Müslümanlar teşkil etmektedir. Nitekim şehrin nüfusu vakıflarda kaydedilenlerle birlikte 3115'e ulaşmakta ve bu rakamın 245'ini de gayrimüslim nüfus oluşturmaktadır.

Şehir hâsılı 22693 akçedir. Bu hâsıl da resm-i nim çift, bennak ve mücerred, hınta, şair, bağ, penbe, bostan, kovan, piyaz, ceviz, resm-i zemin, mukata-i bazar-ı Barla, deştbanî, demhane-i nefsi Barla, sabunhane, resm-i ab, balıklagu, yaylak, ispenç-i gebran, bad-ı heva, asiya, Barla Cami Vakfı'ndan tımara verilenler vb. kalemlerden meydana gelmektedir. Yine hariç-ez defter kalmış 120 akçe geliri olan boyahane de bulunmaktadır (BOA, TT.d, 1089:257-262). Şehirde vakıflara ayrılan gelirle toplam şehir hâsılı daha da artacak ve 28000 akçe civarını bulacaktır (Tablo 2). Böcüzade, XX. yüzyıl başlarında Barla'nın 9 mahalle, 2 köyden ibaret olup 638 hanede 2200 Müslüman, 763 Hıristiyan olmak üzere toplamda 2960 nüfuslu bir kasaba olduğunu belirtmektedir (Böcüzade Süleyman Sami, 1983: 67). Görüldüğü üzere XVI. yüzyıldan XX. asır başlarına şehir nüfusunda çok önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. Yine Böcüzade, arazisi verimli olmakla birlikte dar olduğu için kendilerine yetecek kadardır demektedir. Üzüm, nar ve bademlerinin bol olduğu, kadınların bez ve halı dokuduklarını, hemen her evde bir tezgâhın bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca Cuma günleri pazar kurulduğunu yazmaktadır (Böcüzade Süleyman Sami, 1983: 67). Pazar vergisinin ve pazarın XVI. asrın başından beri mevcut olduğunu görmekteyiz. Nitekim Barla, sabunhane, meyhane, değirmen gibi sanayi tesisleriyle, balıkçılık ekonomisiyle ve yetiştirdiği ürünlerle XVI. asırda sosyo-iktisadi anlamda öne çıkan bir şehir konumunda idi.

Tablo 1. 1568 Tarihinde Barla Şehri Mahalleleri ve Nüfus Durumu

Mahalle Adı	Nefer	Hane	Bennak	Mücerred	Nim	Çift	İmam	Mütevellî	Sipahizade	Özelliği yok	Şeyh-i zaviye	Emir ile tımara çıkan	Ağma	Pir-i Fani	Muhassıl
Hacı Bostan	39	20	22	12			2	2							
Baş Çeşme	58	35	35	18	1		1		4						
Cami-i Çaşnigir	122	84	79	37	4										
Yokuşbaşı	60	35	35	25											
Ak Mescid	75	40	43	27	4					1					
Tahtalu	63	38	41	21			1				1	1			
Cami-i Göçeri	91	64	60	22	5	1					3		1	1	5

Mescid-i Kubbeli	42	25	27	20	1												
Ala Mescid	26	20	19	5	2												
Zimmiyan	84	47															
Nefs-i Barla (Müslim) (hisse-i tımar)	56	37	33	21	2												
Nefs-i Barla (hisse-i tımar-Zimmiyan)	3	2															
Toplam Müslim	632	398	394	208	19	1	4	2	4	1	4	1	1	1	1	5	
Toplam Gayrimüslim	87	49															
Genel Toplam	719	447	394	208	19	1	4	2	4	1	4	1	1	1	1	5	

(Kaynak: BOA, TT.d, 1089: 257-262).

3.BARLA'DAKİ VAKIFLARIN ÖZELLİKLERİ, DAĞILIMI VE GELİRLERİ

Vakıf, Osmanlı sosyal yaşamını, yerleşme, şehircilik, eğitim, kültür, sosyal hizmet ve iktisadi açılardan derinden etkileyen bir müessesedir (Öztürk, 2002: 433-446). Türk tarihinde en yaygın ve en fonksiyonel olarak uygulandığı dönem ise hiç şüphesiz Osmanlı Devleti zamanında olmuştur. Osmanlı şehir ve kasabaları fizikî, sosyal ve iktisadî açıdan şehre merkezlik eden vakıf eserlerin çevresinde gelişme göstermişlerdir (Geniş bilgi için bkz. Ergin, 1939; Akgündüz, 1988). Hatta kırsal hayatın şekillenmesinde de vakıfların ciddi payı bulunmaktadır. Bu hususiyet, Hamid Sancağı için de geçerlilik arz etmektedir. Osmanlı Devleti'nin şekillenmesinde ve medeni hayatında vakıfların mühim etkisi bulunmaktadır (Ortaylı, 2007: 312). Sancakta 1501 yılında, 216 ve 1530 yılında, 303 vakıf eser bulunmaktadır. 1570-71 yılında ise vakıf sayılarında önemli ölçüde artışın gerçekleştiği tespit edilmektedir. Söz konusu vakıfların da önemli bir kısmını tekke ve zaviyeler oluşturmaktadır (BOA, TT.d, 438: 250-325; 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530), 1993: 250-325; Karaca, 2014; Karaca ve Karaboğa, 2019a:1585-1606). Tekke ve zaviyelerin yeni yerleşme yerlerinin tesisi ve kırsal alanlarda emniyetin sağlanması, konaklama hizmeti görevi üstlenmesi gibi mühim misyonları bulunmaktadır (BOA, TT.d, 438: 250-325; 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530), 1993: 250-325; Barkan ve Meriçli, 1988: 133-144; İnalçık, 2000: 170; Yörük, 2007: 66). Barla çok sınıî ve ticaret alanında gelişmiş bir şehir değildir; ancak şehre ve çevreye yetecek sosyal ve kültürel yapılara sahip olmak suretiyle çevredeki birçok şehre nazaran öne çıkan şehir olmuştur. Özellikle burada birçok kazada olduğu gibi zaviyeler önemli bir yere sahiptir.

Sancakta devlet görevlileri tarafından kurulmuş birçok vakıf vardır. Barla'daki vakıflar arasında çok olmamakla birlikte mühim kişiler tarafından kurulan vakıfları görmekteyiz. Çaşnigir Camisi veya Mescidi ve Çaşnigir Hamamı bu tarzda bir vakıftır. Yine 1530'dan itibaren bulunan Zaviye-i Beğlerhan vakfında 1570-71 tahririnde "*Nefs-i Barla'da Sipahizade Hacı Beğlerhan nâm-ı kimesne bir zâviye bina idüb âyende ve revendeye sarf olunmak için...*" dendiğine göre bu vakfın da devlet görevlisi bir sipahinin oğlu tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır. Barla vakıfları altında yazılan ve geliri buradan verilen Firdevs Bey Camii Vakfı da önemli bir devlet adamı olan ve Isparta'da valilik yapan Firdevs Bey tarafından yaptırılmıştır (Karaca, 2022a: 308). Isparta'nın yanı sıra Afşar ve Barla'da da bu kişinin etkisi olduğunu düşünmekteyiz. Afşar'da 1478'de Şeyh Mukbil ve Firdevsoğlu Mahallelerinin olması bunu ortaya koymaktadır (Arıkan, 1988: 61-62). Barla'daki vakıf kurucuların önemli kısmının mevlana, fakih, hacı, şeyh, paşa, ahi, kadı, sipahizade gibi unvanlara sahip vergi ödemeyen askerî zümrelerden oluştuğunu görmekteyiz. Bazı vakıf kurucuları zikrettiğimiz unvanlarla kaydedildiği gibi diğer taraftan fakih, şeyh, Mevlana, paşa, kadı, hacı, sipahizade ve ahi gibi unvanlara sahip birinin oğulları olarak da kaydedilmişlerdir. Yine bazı vakıf görevlileri ve hizmetlileri arasında Muhyiddin-i Semerkandi evlatlarını, Mevlana Celaleddin neslinden kişileri ve Tekke şeyhinin oğullarını görmek mümkündür. Bunların isimleri ve zikredildikleri sosyal müesseseler tablo 2'den takip edilebilir.

Vakıf reayası ve hizmetlileri arasında dikkatimizi çeken hususlardan birisi de mu'tak yani azat edilmiş kölelerin mevcut olmasıdır. Azat edilmiş köleler Osmanlı Devleti'nde köylerde, Yörükler arasında, şehirde, askeri zümreler arasında görülmektedir. Birçok sancakta olduğu gibi Hamid Sancağı ve Teke Sancağında da bunlara bir hayli rastlanmaktadır (Karaca, 2022b: 31-63). Azat edilmiş köle ve cariyeye için "*mu'tak, mu'taka, abd-ı mu'taka ve 'atik, uteka*" kelimeleri kullanılmıştır (Devellioğlu, 2007: 51, 690, 1124). Bizim yararlandığımız tahrir ve vakıf defterlerinde çoğunlukla azat edilmiş köleler için "*mu'tak*" kelimesi geçmektedir. 1501 tarihli vakıf defterinde Şeyh Hayreddin Zaviyesi vakfında "*Karagöz mu'tak-ı şeyhzade-i hizmetkâr-ı zaviye*" şeklinde kaydedilmiştir (BOA, MAD.d.,3331:19). 1570-71 tarihli vakıf defterinde Hacı Beğlerhan Zaviyesinde "*Hasan mu'tak-ı O, Yusuf*

mu'tak-ı O hizmetkâr-ı zaviye" diye belirtilmiştir (TKGMA, TT.d, 566: 80). Yine 1570-71 tarihinde Mevlana Kadı Ekmeleddin'in mescid ve mektep vakfında Mübarek ve İskender Mevlana Kadı Ekmeleddin'in azatlı köleleri olup çırakdar olarak vakıfta görev yapmaktadırlar. Yani buradaki bazı vakıflarda hizmet erbabı azatlı köleleri görmek mümkün olup bu olay da önemli hususlardandır.

Konumuz ile ilgili olarak dikkat çeken hususlardan bir diğeri, Barla'da hayırsever kadınların da vakıf kurucular arasında yer almasıdır. Osmanlı toplumunda pek çok alanda olduğu gibi vakıf kurucusu olma konusunda da erkeklerin ağırlıkta olduğu bilinmektedir. Osmanlı sosyal yaşamında kadın vakıf kurucularının %20 oranında olması, bu alanda erkeğin söz sahibi olduğunu göstermektedir (Yüksel, 1999:52). Kırsal alanda vakıf tesis edebilecek kazanç ve servete sahip kadınlar daha az olmasına rağmen Barla'da vakıf kuran bir hanımın bulunduğu görülmektedir. 1530 tarihinde bir zaviye vakfında şu kayıt geçmektedir: "*Vakf-ı Zaviye-i Ahi Mehmed ve Şükran ve gayrihu, zemin-i mezkûrin, zaviyadar nefer 3*" (BOA, TT.d, 438: 314). Aynı zaviye vakfının 1570-71 tarihli vakıf defterinde ise "*Vakf-ı Zaviye-i Ahi Mehmed ve Şükran ve Hacı Kel (?) ve Seydi ellerinde duta geldikleri yerleri kendü zaviyelerine vakf etmiş...*" denilmektedir. Bu kayıtlardan anlaşıldığına göre Şükran Hanım ve üç bey kendi zaviyelerine ellerindeki yerlerini vakfetmişlerdir. Kurucusu kadın olan vakıflara XVI. asırda 2 adet İrle'de (BOA, MAD.d., 3331:55; TKGMA, TT.d, 566: 17b; Karaca ve Karaboğa, 2019b: 361), 1 adet Gönen'de (Karaca, 2019: 649, 662) ve 4 adet de Karaağaç-ı Gölhisar kazasında rastlanmaktadır (Ertaş, 2007:184-185). Kadınların kurduğu vakıfları sancağın başka kazalarında da görmek mümkündür. Sayıları az olmakla birlikte böyle kırsal bölgelerde kadın vakıf kurucularının olması ve tekke ile zaviye şeyhleri arasında kadınların olması şaşırtıcı olmamalıdır. Zira Anadolu'nun imarı ve iskânı sürecinde Bacıyan-ı Rum adı altındaki Anadolu kadınlarının rolünü, Anadolu'nun ilk fetih dönemlerinden itibaren görmekteyiz. Nitekim bu değerlere sahip kadınların kurduğu tekke ile zaviyelere birçok sancakta tesadüf edildiği gibi, çalışma alanımızı kapsayan Barla'da da rastlanılmıştır (Barkan ve Meriçli, 1988: 143-144).

Barla'daki bazı vakıfların Hamidoğulları Beyliği'nden ya da Osmanlıların ilk dönemlerinden kaldığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin birçok kurumu daha önceki Türk Devletlerine ve Beyliklere dayandığı için doğal olarak onlardaki birçok müesseseyi Osmanlı da tatbik etmiştir. Bundan dolayı Hamidoğulları ve diğer beyliklere ait araziler fethedildikten sonra da onlara ait mülkler ve vakıflar Osmanlılar tarafından korunmuştur. Bu bölgenin fethiyle birlikte buradaki vakıfların Osmanlıya intikal ettiğini ve beratların yenilenerek eski sahiplerine verildiğini müşahede etmekteyiz (Karaca, 2014; Karaca ve Karaboğa, 2022: 489-522). Buradaki en önemli ve tarihi Hamidoğullarına kadar giden vakıf Barla'nın merkezinde bulunan Çaşnigir Paşa/Ulu Câmii ile Hamamı ve Göçeri/İbrahim Paşa Hamamıdır. Bugün minaresi dışında büyük ölçüde özgünlüğünü yitiren Çaşnigir Paşa Câmii'nin tarihini Uzunçarşılı, Taç kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre H.777/M.1375-1376 yılına tarihlenmektedir. Artık kullanılmayan Çaşnigir Hamamı soğukluk-sıcaklık ve halvet eş odalar halinde plan tipinin bir çeşitlemesidir. Barla'daki Göçeri/İbrahim Paşa Hamamı tek mekânlı soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık ve su deposu bölümlerinden oluşmaktadır. Günümüzde hamamın bazı bölümleri toprak altındadır. Ayrıca bu örneklerin dışında Barla'da tarihi eski olan çok sayıda çeşme bulunmaktadır (Uzunçarşılıoğlu, 1929: 224; Doğan, 2009:69-90; Doğan, 2008: 127-133; 225-236; Isparta Kültür Envanteri, 2009:324-327). Çaşnigir Paşa Camii 1802 tarihinde bir kere tamir edilmiş, sonra çatısı ahşap ve kiremitli hale sokulmuştur (Böcüzade Süleyman Sami, 1983:109). Dikdörtgen planlı ve devşirme malzeme ile yapılmıştır. Minaresi kırmızı yeşil tuğladandır. Çatı ahşap ve Marsilya tipi kiremitle kaplanmıştır. Son yıllarda esaslı onarım geçirmiştir (Isparta Kültür Envanteri, 2009:309).

Fatih Sultan Mehmed döneminde, mali gelirleri artırma, asker sayısını çoğaltma, merkezi yapıyı sağlamlaştırma gibi düşünceler sebebiyle bazı vakıfların nesh edildiği bilinmektedir (Yörük, 2007: 61-74; İnalçık, 1997:506-535). Hamid Sancağı'nın kazası Barla'da da tımara dönüştürülen mülk ve vakıflar bulunmaktadır. Tapu tahrir ve vakıf defterlerinde bu konuda ayrıntılı bilgi yer almaktadır.

Barla'daki vakıfların genel özelliklerinden bahsettikten sonra bu dönemdeki vakıfların dağılımını değerlendirebiliriz. Osmanlı zamanında önemli şehirlerden olan Barla'da 1501 tarihinde birçok vakıf bulunmaktadır. Burada Barla Câmii veya bilinen şekliyle Çaşnigir Mescidi bulunmaktadır. Az önce değindiğimiz üzere Hamidoğulları zamanından kalan bu yapı şehrin en eski ve önemli eseri olarak görülmektedir. Yine belgelerde geçen hamam da yukarıda zikrettiğimiz Çaşnigir veya Göçeri Hamamı olsa gerektir. 1501'de bu câmi veya mescide Barla şehri Müslüman ahalisinin ve Barla'daki zimmîlerin bir kısmı kayıtlı olup vergilerini bu vakıf için

vermektedirler. Ayrıca Barla'da Şeyh Oğulbeği, Şeyh Hayreddin, Ahi Mustafa zaviyeleri bulunmaktadır. Böylece toplamda 1 cami ve 3 zaviye vakfı yer almaktadır. Barla'daki vakıfların toplam hâsılı 4933 akçedir. Ancak bazı vakıfların hâsılı zemin, bağ ve bahçe şeklinde yazılmış ve nakit değeri belirtilmemiş olduğu için vakıfların toplam geliri düşük görülmektedir. Vakıfların gelirlerine baktığımızda ise ispenç, nim çift, bennâk ve mücerred resmi, hububat öşürü, hamam gelirleri, harâc-ı bâğ ve değirmen hâsılı gibi kalemlerden meydana geldiğini tespit ettik. Vakıf defterinde yukarıda bahsettiğimiz gibi Barla şehrinde vakıflara kaydedilen hanenin dökümü de verilmiştir. Önemli miktarda vakıflarda kaydedilen reaya bulunmaktadır.

1530 tarihinde Barla'da 1 cami, 5 zaviye vakfı vardır. Zaviye-i Hacı Beğlerhan ve Zaviye-i Ahi Mehmed ve Şükran daha önceki tahrirde bulunmamaktadır. Yeni kaydedilmiştir. Mezkûr tarihte toplam vakıfların hâsılı 4263 akçedir. Bu hâsıldan da Hamam-ı Çaşnigir ve Hamam-ı Ahi Ali'nin yarı hâsılı Barla Camii'ne vakıftır. Ahi Ali Hamamının yarı hissesi de Ahi Mustafa zaviyesine vakif edilmiştir. Burada 2 bab asiyab, su resmi, birçok zemin, bağ ve bahçe hâsılı vakıfların gelirini meydana getirmektedir. Yukarıda belirttiğimiz üzere 1530 tarihinde Barla şehrindeki bazı kişilerin vergilerini Barla Camii'ne verdikleri ve burada kaydedildiklerini görmekteyiz. Yine Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Oğulbeği, Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Hayreddin, Vakf-ı Zaviye-i Hacı ve Vakf-ı Zaviye-i Ahi Mehmed ve Şükran ve gayrihuya kaydedilen kişiler vardır. Bunların bir kısmı vakif reayası ve vakıflarda hizmetli olan zümrelerdir (BOA, TT.d, 438: 314).

1570–71 tarihli defterde ise vakıfların sayısının arttığını görmekteyiz. 2 cami vakfı olup birisi Isparta şehrinde. Diğer taraftan 5 zaviye vakfı ile 2 adet kişi vakfı, 10 tane de mescid vakfı olup bu mescidlerin birisi Ağlasun kazasının Baş karyesine kayıtlıdır. Ancak bunun da geliri buradan tahsil edilmiştir. Hacı Bostan adlı kişinin sakın olduğu mahalde ve Baş Çeşme mahallesinde toplam 2 mescit bina ettiğini görmekteyiz. 1 mektep vakfı olup mescidle beraber kaydedilmiştir. 1 adet de musluk vakfı bulunmaktadır. Görüldüğü üzere daha öncesine göre vakıfların sayısı önemli ölçüde artarak 20'ye çıkmıştır. Şehrin böylece sosyal ve kültürel yönden geliştiğini söyleyebiliriz. Mezkûr tarihte de Barla Camii ve çeşitli mahallelerde bazı kişiler vakıflarda kaydedilmiştir (BOA, TT.d, 1127: 73-74). Ayrıca yukarıda şehir nüfusundan bahsederken belirttiğimiz üzere bazı zaviyelerde kayıtlı olan kişilerin de hem vakif reayası hem de hizmetli olarak yer aldıklarını görmekteyiz (BOA, TT.d, 1127: 75-80). Bu tarihte vakıfların gelirleri ise çift, nim çift, bennak, mücerred ve ispenç gibi şahıslardan alınan vergilerden, buğday, arpa, pamuk, bağ gibi ürünlerin öşründen, ağnam, değirmen, hamam ve zemin hâsılından meydana gelmektedir. Ayrıca çok miktarda nakit para ve bunun ribhından oluşmaktadır. Gelir kalemleri arasında iki hamam geçmektedir. Çaşnigir ve Ahi Ali Hamamı bunların gelirleri de çeşitli vakıflara harcanmaktadır. Bunların yanı sıra 17 adet dükkân olup bunların kira gelirlerinin de Barla'daki bazı vakıflara ve buradaki çalışanlara harcandığını görmekteyiz. Vakıfların gelirleri genelde bazı vakıfların meremmeti (tamiri) için sarf edilmektedir. Yine müteveli, hüffaz, müezzin, kayyum, hatip, imam, ferraş-ı mektep gibi görevlilerin maaşları için harcanmaktadır. Özellikle zaviye gelirleri ayende ve revendeye (gelip geçene) sarf edilmektedir. Bunların haricinde çerağ yağı, mahallelinin avarızı, su yolu, rakabe, Bozağacı köyünde olan suyun meremmeti gibi faaliyetler için kullanılmaktadır. Buradaki gelir ve gider kalemlerinden şehrin sosyo-kültürel durumunu öğrenmek de mümkün olmaktadır.

Barla kazasındaki vakif kurumlarına düzenli gelir sağlayan en önemli kaynakların başında tarım işletmeleri gelmektedir. Bütün tahrirlerde bu işletmeler, gelir kalemi olma yönüyle vakıfların ihtiyaçlarının karşılanması noktasında ciddi role sahip olmuştur. Ancak Barla'daki hamam, su ve değirmen gelirlerinin de vakıflar için büyük önem arz ettiğini ifade etmek mümkündür. Diğer taraftan vakif kuruluşlarına kaynak sağlayan önemli bir vakif yöntemi de para vakıflarıdır. Para vakıflarının diğer gelirlerden ayırt edici özelliği vakfın mal varlığının tamamen veya bir kısmının nakit para olarak vakfedilmesidir. Yine para vakıfları borç vererek sağladıkları faiz gelirleriyle amaçladıkları faaliyetleri yerine getirmektedirler (Özcan, 2003: 10; Ertaş, 2007: 190-191). Para vakıflarını 1570–71 tarihinde görmekteyiz. Bu tarihte çok sayıda para vakfı ve bazı vakıflara nakit para veren hayırsever kimseler yer almaktadır. Para vakıfları, vakif kuruluşlarının faaliyetlerinin yürütülmesi için kaynak sağlarken diğer taraftan bölgede yaşayan insanların kredi ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Burada para vakıflarının olması bölgedeki iktisadi hareketliliğin de bir göstergesidir diyebiliriz (Bk. Tablo 2).

Tablo 2: XVI. Yüzyılda Barla'nın Vakıfları

1501 Tarihi	1530 Tarihi	1570–1571 Tarihi
<p>Vakfın Adı, Gelir Nevi ve Harcandığı Yerler</p> <p>Vakf-ı câmi-i Barla el-ma'rûf be-Mescid-i Çaşnigir defter-i köhnede mukayyed der-tevliyeteş be-hükmi-hümâyûn der-tasarruf-ı Paşa v. Muhammedî an evlâd-ı sâhib cem' ve hitâbeteş der tasarruf-ı Mevlânâ Lütfü ve imâmeteteş der-dest Mevlânâ Abdi birader-i Paşa be-hükmi-hümâyûn.</p> <p><i>Hisse-i vakf-ı câmi-i mezbûr an nefsi-i Barla:</i></p> <p><i>Hane: Nim 4, bennâk 55, kayyum 1 (şeyh-i zâviye 1) Evlad-ı Muhyiddin-i Semerkandi: Hacı Asl-i ilm, Memi birader-i O, Ali birader-i O.</i></p> <p><i>Cema'at-i câmi-i mezkûr:</i> Hüseyin Fakih hâfiz, Muhammedî v. İlyas hâfiz, Şücâ' Fakih hâfiz, Ali v. Süleyman hâfiz, İsmail v. Zekeryâ mu'arrif, Lütfü müezzin.</p> <p>Mezkûr câminin hüffâzına 100 akçe ve müezzinine 100 akçe hükmi-hümâyûnla takdir olunmuş şimdiki halde mu'arrif dahi la-büdd olub be-cihet-i kimesne ta'rif itmediği sebebden mu'arrife dahi 25 akçe ta'yin olundu.</p> <p><i>Zimmiyân-ı nefsi-i Barla vakf-ı câmi-i mezbûre.</i> Yekûn 14 nefer gebrânın ispencesin sancakbeyi alur fi 25: 350. Hâsil: Resm-i nim ve bennâk 549, hinta 16 müdd 800, şa'ır 10 müdd 300, öşr-i penbe 4 batman 480, öşr-i bâğât 700, resm-i ağnâm 80. Hefte vakfın değirmen suyundan iki buçuk gün hakk-ı şüribü varmış 400. Hamam-ı Çaşger der Barla fi yevm 1 fi sene 360, vakf-ı sülâ an hamam Ahi Ali der Barla 100. Mustafa oğlu Paşa tasarruf ettiği yer ki tahminen 50 dönüm ve 6 dönüm bağ öşrün vermezmiş temessük olmadığı sebebden vakfa hüküm olunmuş hâsil an öşr-i gallât 100, harâc-ı bağ 6 dönüm 60. Avşar tevâbi'inde karye-i Maziya'da 10 dönüm vakfa müte'allik yerin Avşar kadısı Mevlânâ Hamid Fakih vakfa hüküm edüb şer'î hüccet vermiş şa'ır 1 müdd 30. <i>Yekûn 4373, bâd-ı hevâsını sancakbeyi alur.</i> Mezkûr câmi mütevellîlerinin ve evlâdlarının vakfa müte'allik tasarruf ettiği yerlerin öşrü ki yukarı hâsılâda mündericdir. Der tasarruf-ı Paşa v. Muhammedî mütevellî öşr-i bağ 3 dönüm 20, hinta 10 kile 25, şa'ır 5 keylçe 8, öşr-i penbe 1 batman 10 yekûn 63. Der tasarruf-ı Bâli v. Ali 8 dönüm öşr-i bağ 1 dönüm 10, hinta 10 keylçe 25, şa'ır 5 keylçe 8, öşr-i penbe 1 batman 10 yekûn 53. Der tasarruf-ı Emre v. Sultan Paşa 4 dönüm öşr-i bağ 1 dönüm 10, hinta 10 keylçe 25, şa'ır 5 keylçe 8, öşr-i penbe 1 batman 10, yekûn 53. Der tasarruf-ı Sinan v. Paşa 3 dönüm öşr-i bağ 3 dönüm 30, hinta 10 keylçe 25, öşr-i penbe 1 batman 10</p> <p><i>Yekûn 65 cem'an 234.</i> Tasarruf-ı gallât-ı evkâf-ı mezkûre bu minvâlcidir ki zikr olunur ber-muceb-i defter-i köhne ba'de't- takdimü'r-rakabe hums hâsil mütevellîlere ve 100 akçe hüffâza ve 100 akçe müezzine ve mühim olduğu sebebden 50 akçe kayyuma takdir olundu bâkî hâsılı hatib ve imam olanlar tasarruf ede gelmiş deyu mukayyed kemâkân mukarrer. Barla evkâfına müte'allik re'âyâdan bütün çiftten 15 ve yarım çiftten yedi buçuk akçe ve bennâkdan 3 akçe ve kâfirlerin ispencesin ve koyun bacının nisfin ve cürm ü cinâyet ve resm-i gerdek ve bâd-ı hevâ bi'l-küllîye sancakbeyi tasarruf ede gelmiş ber-karâr-ı sâbık mukarrer.</p>	<p>Vakfın Adı, Gelir Nevi ve Harcandığı Yerler</p> <p>Vakf-ı Câmi-i Barla tabi-i Afşar el-ma'ruf Mescid-i Çaşnigir, Reaya-yı vakf-ı câmi-i mezbûr der nefsi-i Barla, neferan 105, hane 65, mücerred 15, pir-i fani 8, imam 1, müezzin 1, evlad-ı Muhyiddin-i Semerkandi 3, Evlad-ı sahib-i cem' (?) 3, sipahizade 2, zımmiyan 7.</p> <p>Kıst-ı Hamam-ı Çaşnigir der nefsi-i Barla, fi yevm 1, fi sene 360.</p> <p>An kıst-ı Hamam-ı Ahi Ali der Barla, hisse-i sülâ fi 6, 300, Yekûn hâsıl ma'a su bab ve gayre 3993.</p> <p>Be-cihet-i tevliyeteş Hasan, be-cihet-i hüffaz 3 fi sene 100, be-cihet-i müezzin fi sene 100, be-cihet-i kayyum 50, be-cihet-i muarrif 25. Bakisi imam ve hatib tasarrufunda ola deyu meşruttur.</p>	<p>Vakfın Adı, Gelir Nevi ve Harcandığı Yerler</p> <p>Vakf-ı Câmi-i Barla el-ma'ruf be-Mescid-i Çaşnigir defter-i köhnede mukayyed tevliyeteş der tasarruf Cafer ba-berât-ı şerif reaya-yı vakf-ı câmi-i mezbûr der nefsi-i Barla: Bennak 43, çift 1, hafız-ı câmi 4, muhasıl 1, mücerred 8, pir-i fani 1, câmi-i şerife hizmet idenler 5.</p> <p><i>Der Mahalle-i Yokuşbaşı:</i> Bennak 10, mücerred 2.</p> <p><i>Der Mahalle-i Göçeri:</i> Bennak 13, mücerred 9.</p> <p><i>Der Mahalle-i Tahtalı:</i> Bennak 2.</p> <p><i>Der Mahalle-i Ala Mescid:</i> Bennak 7, mücerred 3.</p> <p><i>Der Mahalle-i Ak Mescid:</i> Bennak 2.</p> <p><i>Reaya-yı Câmi-i mezbûr der kaza-i Ağros:</i> Bennak 20.</p> <p>Hâsıl 4530.</p> <p>Öşr-i hinta 10 müd 800, öşr-i şair 5 müd 200, öşr-i penbe 200, öşr-i bağ 600, resm-i bennak ve mücerred 1220, resm-i ağnam 100, haftada vakfın değirmeni suyundan iki buçuk gün hak şartı varmış, an kıst-ı hamam-ı Çaşnigir der Barla fi yevm 1 fi sene 360, hisse-i sülâ an hamam Ahi Ali der Barla fi sene 300, Mustafa oğlu Paşa tasarruf ettiği yerin tahminen 50 dönüm ve 6 dönüm bağ öşrün verirler imiş temessük olmadığı ecilden vakf hüküm olunmuş deyu defterde mukayyed yine kemâkân mukarrer öşr-i bağ 6 dönüm, öşr-i gallat 1100.</p> <p>Afşar tevâbi'inde karye-i Maziya'da 10 dönüm vakfa müte'allik yerin Afşar kadısı Mevlana Hamid Fakih ve Fakih'e hüküm idüb şer'î hüccet vermiş ber-muceb-i defter-i atik yine kemâkân mukarrer.</p> <p>Zemin 20 dönüm der yed-i Ahmed Zade fi sene 40,</p> <p>Mütevellî olan sahib-i cum'a'nın evladından vakfa müte'allik tasarruf ettikleri yukarıda münderic.</p> <p>Tasarruf-ı gallat-ı evkaf-ı mezkûre Zikr olunur ber-muceb-i defter-i atik ba'de takdimü'l-rakabe hums hâsıl mütevellîlere ve 100 akçe hüffaza ve 100 akçe müezzine ve mühim olduğu sebebden 50 akçe kayyuma takdir olundu baki hâsıl hatib ve imam olanlar tasarruf ide gelmiş deyu köhne defterde mukayyed yine mukarrer.</p>

<p>Vakf-ı Zâviye-i Şeyh Oğulbeği Mevlânâ Saru Seydi yazdığı vakf defterinde yoktur şimdiki halde padişahımız eazz-Allahu ensârehu hazretlerinin hükm-i hümâyûnuyla meşîhati evlâdından Şeyh Muhammediye sadaka olunub vakf-ı evlâdların mutasarrıf ola deyu. An âsiyâb-ı der nefsi Barla 1 kıt'a galle 2 müdd 100, mezkûr zâviyeye müte'allik vakf-ı evlâd yerlerinden hâsıl an öşr-i gallât 2 müdd 100, harâc-ı bağ 2 dönüm 20</p> <p><i>Yekûn 220. Ebnâ-i Şeyh-i Tekke ki zâviyede mütemekkinlerdir: Mustafa veledi, Hüseyin v. O, Muhammedî birader-i O, Mahmud v. Hüseyin, Kara v. Ramazan, Muhammedî v. Bâî, İbrahim v. Ahmed, Ali v. Muhammedî.</i></p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Oğulbeği. Asiyab der Barla 1 kıt'a, an zemin hâsıl 150, Ebna-i Şeyh-i mezkûr ki mezbûr zaviye yerinde mütemekkindir nefer 16.</p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Oğulbeği defter-i köhnede mukayyed haliya meşihat evladından İbrahim nam kimesneye sadaka olunub kadimden evladiyet üzere tasarruf olunu gelmiştir: Asiyab harab 1, mezbûr zaviyeye müteallik vakf-ı evlad yerlerinden ani'l-galle ve iki harım bağ 350.</p> <p>An ebna-i Şeyh-i Tekke ki zaviyede mütemekkindir deyu defter-i köhnede mukayyed, 16 nefer.</p>
<p>Vakf-ı Zâviye-i Şeyh Hayreddin der Barla mezkûr zâviyenin meşîhati merhûm Sultan Muhammed Han aleyhü'r-rahme ve'l-gufran nişân-ı şerîfiyle Şeyh Ahi tasarrufunda imiş şimdiki halde dahi padişahımız eazz-Allahu ensârehu hazretleri kemâkân mukarrer dutub mezbûr Ahi'ye müceddeden hükm-i hümâyûn sadaka etmiş mutasarrıf olub âyende ve revendeye hizmet ede deyu. Hâsıl bağ 2 dönüm 20, zemin 50 dönüm öşr-i galle 2 müdd 100, Karaköz Mu'tak-ı şeyhzade-i hizmetkâr-ı zâviye.</p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Hayreddin der Barla, bağ 2 dönüm fi sene 20, zemin 50 dönüm fi sene 100, evlad-ı vâkif nefer 2, hizmet-i zaviye nefer 6, Yekûn 120.</p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Şeyh Hayreddin defter-i köhnede mukayyed meşihatesi der tasarruf-ı Esedullah ba-berât tasarruf ider: Hâsıl bağ 3 dönüm fi sene 50.</p>
<p>Zâviye-i Ahi Mustafa der Barla vakıfnâmesinde vakf-ı evlâd deyu mukayyed mezkûr Ahi Mustafa ba'zı yerlere vakfiyet üzere tasarruf edüb âyende ve revendeye hizmet edermiş şimdiki halde hükm-i padişahîyle meşîhati evlâdından Şeyh Selim'e sadaka olunduğu sebebden defter-i cedîde kayd olundu ve Barla'da Ahi Ali hammamından dört vukiyye mezbûr zâviyenin vakfi imiş evvelden vakfiyet üzere tasarruf ede gelmiş.</p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Ahi Mustafa, zemin ma'a hisse-i Hamam-ı Ahi Ali.</p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Ahi Mustafa der Barla defter-i köhnede vakf-ı evlad haliya mutasarrıf olub... sadaka olunmuş deyu defter-i köhnede mukayyed ve Barla Ahi Ali Hamamı'ndan dört vukiyye mezbûr zaviyenin vakfi olub vakfiyet üzere tasarruf olunu gelmiştir deyu haliya der tasarruf Hüseyin ba-berât-ı hümâyun hâsıl 800.</p>
<p>-</p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Hacı Beğlerhan der nefsi Barla, asiyab 1, zemin-i bağ 3 dönüm, hademe-i zaviye 2 nefer.</p>	<p>Nefsi Barla'da Siphahizade Hacı Beğlerhan nam-ı kimesne bir zaviye bina idüb ayende ve revendeye sarf olunmak için resminden gayri bir mülk değirmenin öşrün sahib-i tmara eda ettikten sonra 3 dönüm bağın vakf idüb ve tevliyet evladının ola deyu şart etmeğin vech-i mezbûr üzere deftere kayd olundu deyu defter-i atikde mukayyed. Hasan Mu'tak-ı O hizmetkâr-ı zaviye, Yusuf Mu'tak-ı O hizmetkâr-ı zaviye.</p>
<p>-</p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Ahi Mehmed ve Şükran ve gayrihu, zemin-i mezkûrin, zaviyadar nefer 3.</p>	<p>Vakf-ı Zaviye-i Ahi Mehmed ve Şükran ve Hacı Kel (?) ve Seydi ellerinde duta geldikleri yerleri kendü zaviyelerine vakf etmiş hasbeten-lillah (?) ayende ve revendeye hidmet idüb kimesne öşr algilmemiştir deyu defter-i köhnede mukayyed haliya meşihat padişahımız berâtiyla Mustafa'ya sadaka olunub tasarruf eder hâsıl 500. Vakf-ı Ahi Mehmed ve Şükran ve Hacı Kel ve Seydi ellerinde duta geldikleri yerleri kendü zaviyelerine vakf etmiş hasbeten-lillah ayende ve revendeye hidmet iderlermiş kimesne öşürlerin alı gelmemiş biz dahi öyle bulub defter-i hakaniye sebt eyleduk deyu defter-i atikden suret-i defter görüb hala meşihati Şehi nam kimesneye sadaka olunub tasarruf ider deyu defter-i köhne mukayyed 3 kişi şeyh.</p>
<p>-</p>	<p>-</p>	<p>Vakf-ı Tahtalu der Barla: Nakdiye 6000 hâsıl an ribh 900 cihet-i imam, nakdiye 3000 hâsıl an ribh 450 cihet-i müezzin, nakdiye 1000 hâsıl 150 be-cihet-i rakebe, nakdiye 500 hâsıl 75 berâ-yı revgan-ı çerağ, nakdiye 500 hâsıl 75 cihet-i kayyum, yekûn 1700, nakdiye 3500 hâsıl an ribh 530 berâ-yı avarız-ı mahalle-i mezbûr.</p>

-	-	Vakf-ı Mescid-i Hacı Bostan. Mezkûr bir mescid sakin olduğu mahalde ve bir mescid Baş Çeşme mahallesinde bina idüb iki mescidin imamlarına ikişer ve bu mescid müezzinine her sene 250 ve Baş Çeşme mahallesinde bina ettiği mescidin müezzinine her sene 180 akçe ve müteveliye yevmi bir buçuk ve muallime yevmi bir akçe ve çerağ yağına 90 akçe ve kırkta yetmiş ziyadesi rakabeye ve su yoluna sarf olunub hüccet-i taallim-i imama şurut ola vâkif şart idüb talebeleriyle kayd olundu. Nakdiye asl-ı mal 28000 hâsıl an rıbh 3800, Hacı Mehmed ve Davud Halife mezkûr Hacı Bostan'ın oğlu olub birer buçuk akçe ile müteveli nasb idüb berâtle tasarruf iderler.
-	-	Vakf-ı Ak Mescid, nakdiye 5000 hâsıl an rıbh 750 cihet-i imam, nakdiye 1500 hâsıl an rıbh 220 cihet-i müezzin, nakdiye 1300 hâsıl an rıbh 190, nakdiye 300 hâsıl an rıbh 45 cihet-i müezzin.
-	-	Vakf-ı Mescid-i İstanbullu nakdiye 5000 hâsıl an rıbh 750 cihet-i imam, nakdiye 3000 hâsıl an rıbh 450 cihet-i müezzin, nakdiye 2000 hâsıl 300 cihet-i müteveli, nakdiye 500 hâsıl 70 cihet-i rakabe ve revgan.
-	-	Vakf-ı Mescid-i Göçeri: Nakdiye 1500 hâsıl an rıbh 220 cihet-i imam, dükkân bab 17 der nefsi Barla hâsıl 1700 cihet-i imam, nakdiye 1300 hâsıl an rıbh 150 cihet-i imam, nakdiye 1800 hâsıl 270 cihet-i revgan-ı çerağ, an kıst-ı hamam Ahi Ali fi sene 60 cihet-i revgan Yekûn 7000.
-	-	Vakf-ı Mescid-i Kayalı, nakdiye 5600 hâsıl 800 cihet-i imam, nakdiye 1100 hâsıl an rıbh 180 cihet-i müezzin ve kayyum, nakdiye 300 hâsıl 60.
-	-	Vakf-ı Mescid ve Mekteb-i Mevlana Kadı Ekmeleddin der nefsi Barla: Meblağ 40000, cihet-i imam yevm 3, cihet-i müezzin yevm 2, cihet-i kayyum yevm 1. Minha el-baki berâ-yı tilavet... 2 kayyum var, 1 ferraş-ı mekteb, Mübarek Mu'tak-ı Mevlana-yı mezbûr çırakdar, İskender Mu'tak-ı Mevlana-yı mezbûr çırakdar. Cihet-i meblağ der mekteb yevm 2.
-	-	Vakf-ı Mescid-i karye-i Ağıl imameteş behûkm-i hümayun der tasarruf-ı Hamza Fakih: Karye-i mezbûrede mescid altı ve hali... Söğüddibi ve Kargulu yer dimekle ma'ruf yerler ki tahminen 30 dönümdür ani'l-galle ve gayre 50, mezbûr karyede bir dönüm bağ haracından fi sene 10.
-	-	Vakf-ı Mescid-i karye-i Bozağacı Gölsöğüdü dibinde 10 dönüm yer Hızır Bali kimesne vakf eylemişdir vakıfdır deyu şahadet olunub yıldan sipahi olub haracı iğrak eylemişdir Ali b. İlyas nazır ola deyu şart eylemişdir.
-	-	Vakf-ı karye-i mezbûrede (Bozağacı) cari olan suyun meremmetiçün bir hamam vakf olunmuşdur ber-muceb-i sicil icare hamam-ı mezbûr tarik-i ammda bir musluk vakf etmişdir icare-i hamam 400.
-	-	Vakf-ı Karye-i Ali Bey: Nakdiye 1000.

(Kaynak: BOA, TT.d., 438:313-314; BOA, MAD.d., 3331: 16-20; BOA, TT.d., 1127: 72-80).

SONUÇ

Hamid Sancağı'ndaki vakıfların önemli bir kısmı Hamidoğulları'ndan Osmanlıya intikal etmiştir. Barla'daki bazı vakıfların da Hamidoğulları'ndan kaldığı bilinmektedir. Bu durum devletlerdeki devamlılığı göstermesi açısından önemlidir. Diğer taraftan bir vakfın Fatih Sultan Mehmed döneminde nesh edildiği ve tımara verildiği tespit edilmiştir. Bunun sebebi Fatih'in devleti, imparatorluk haline getirme yolundaki geniş siyasi emellerini gerçekleştirebilmek için mali kaynaklar ile asker sayısını arttırmak ve merkezi otoriteyi güçlendirmek düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu amaçlar doğrultusunda birkaç defa taşış olayına da girilmiştir. Sonra II. Bayezid döneminde nesh edilen bazı vakıfların tekrar vakıf durumlarının korunduğu bilinmekte ve üzerinde çalıştığımız bölgedeki vakıf defterlerinde de bununla ilgili örnekler görülmektedir.

Müslümanların yanı sıra gayrimüslimlerin de yaşadığı bilinen Barla şehrinde farklı sosyal statüye sahip kişilerin var olması, şehirdeki toplumsal çeşitliliği de gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda şehirli nüfus içerisinde pir-i fani, muhassıl, müteveli, imam, müezzin, evlad-ı Muhyiddin-i Semarkandî, nesl-i Mevlana Celeleddin, şeyh-i zaviye, müteveli türünden kayıtlara rastlanması, Barla şehrindeki demografik-sosyal statü zenginliğini de öne çıkarmaktadır. Vakıf eserler açısından zengin olan Barla şehrinde, vakıf kurucularının büyük çoğunluğunun fakih, şeyh, paşa, hacı gibi unvanlara sahip kişilerden oluştuğu bilinmektedir.

Vakıflar, devletlerin sosyo-kültürel durumunu ortaya koyan önemli eserler olup aynı zamanda devletin medeniyete olan katkısını belirleyen unsurların başında da gelmektedir. Barla'daki vakıfların şehir merkezi ve köylere dağılmış durumda olduğu görülmekle birlikte vakıf eserlerin mühim kısmı şehirde bulunmaktadır. Ağlasun, Afşar ve Isparta'da olan bazı vakıfların gelirleri Barla'da verilmiş ve burada kaydedilmiştir. Bunlar, Ağlasun'a bağlı Baş karyesindeki mescid ve Isparta şehrindeki Firdevs Bey Camisidir.

1501'de 4, 1530'da 6 ve 1570-71'de ise 20 vakıf yer almaktadır. Buradaki vakıfların cami, mescid, zaviye, mektep, musluk, kişi vakıfları gibi eserlerden meydana geldiği görülmektedir. Özellikle zaviye vakıfları burada daha fazladır. Bilindiği gibi tekke ve zaviyeler bir bölgenin iskânında, imarında, yeni yerleşme yerlerinin kuruluşunda, kırsal alanlarda emniyet ve konaklama hizmetlerinde önemli yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Barla kazasındaki vakıf kurumlarına düzenli gelir sağlayan en önemli kaynakların başında tarım işletmeleri gelmektedir. Özellikle tarım işletmelerinden biri olan çiftlikler, vakıf kurumları için öne çıkan mühim gelir kalemini oluşturmaktaydı. Çiftliklerin dışında zemin adı verilen parçalanmış tarlalar ile bağ ve bahçe, harım gibi zirai işletmeler de vakıf gelirleri arasında önemli bir yere sahiptir. Vakıf kuruluşlarına kaynak sağlayan önemli bir vakıf yöntemi de para vakıflarıdır. Para vakıflarını 1570-71 tarihlerinde görmekteyiz. Yine vakıf harcamaları ve hizmetleri bağlamında hamam, dükkân, değirmen hâsılı gibi gelir kaynakları da önemli paya sahiptir.

Barla, vakıfların adedi, köy sayısı, nüfusu, ticari ve ekonomik durumu vb. özellikleriyle orta büyüklükte bir kazadır. Barla şehri de bölgenin önemli şehirlerinden birisidir. Çünkü şehirde önemli miktarda pazar vergisi alınması, değirmen, sabunhane, meyhane, boyahane gibi sanayi ve ticari faaliyetlerin olması, şehir nüfusunun da yöredeki diğer yerleşim yerlerine nispeten fazla olması, buranın sosyo-kültürel ve ekonomik durumunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

1.Arşiv Kaynakları

1.1.Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi

TT.d (Tapu Tahrir Defterleri), 30, 994, 121, 438, 1127, 1089.

MAD.d (Maliyeden Müdevver Defterler), 3331, 18009.

438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530), C I, Kütahya Karahisar-ı Sahib, Sultan-önü, Hamid ve Ankara Livaları <Dizin ve Tıpkıbasım>, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No 13, Ankara, 1993.

1.2. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi

TKGMA, TT 51.

TKGMA, TT 566.

2.Kitaplar, Tezler, Ansiklopedi Maddeleri, Makaleler ve Bildiriler

Ahmet Refik. (1340). "Fatih Zamanında Teke-ili". *TTEM*, sene 14, Sayı 2(79), 65-76.

Akgündüz, A.(1988). *İslam Hukukunda Ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, TTK, Ankara.

Arıkan, Z. (1988). *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.

Barkan, Ö.L. ve Meriçli, E.(1988). *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, TTK, Ankara.

Böcüzade Süleyman S.(1983). *Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi*, (Çev. ve Yay: Suat Seren), Serenler Yayını, İstanbul.

Cezar, M. (2010). *Mufassal Osmanlı Tarihi Resimli Haritalı I*, TTK, Ankara.

Devellioğlu, F.(2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.

Doğan, N.Ş. (2009). "Selçuklu ve Hamidoğulları Döneminde Isparta: Kültürel Ortam", *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 22, 69-90.

Doğan, Ş. (2008). *Isparta'da Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimarisi*, T.C. Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Isparta.

Ergin, O. (1939). *Türk Şehirciliğinde İmâret Sistemi*, İstanbul.

Ertaş, M.Y. (2007). *XV.-XVI. Yüzyıllarda Karaağaç-ı Gölhisar (Acıpayam) Kazası*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.

Isparta Kültür Envanteri.(2009). C.I, T.C. Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Isparta.

İnalçık, H.(2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, C.I, Eren, İstanbul.

İnalçık, H. (1997). "Mehmed II", İA, VII, Eskişehir, 506-535.

Karaca, B. (2002a). *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Fakülte Kitabevi, Isparta.

Karaca, B. (2002b). "Safevi Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Safevi İlişkileri", *Türkler*, C.IX, (Ed. Hasan Celal Güzel vd.), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 409-418.

Karaca, B. (2003). "Yavuz Sultan Selim Dönemi Osmanlı-Safevi İlişkileri", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 9, Isparta, 71-86.

Karaca, B. (2012). *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Uluborlu Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta.

Karaca, B. (2014). *1501'de Hamid Sancağı Vakıfları (Mad 3331 Numaralı Vakıf Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi)*, T.C. Burdur Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Burdur.

Karaca, B. (2017). "Teke Yöresinden Safevi Devleti'ne Göçler", *Geçmişten Günümüze Göç*, C.I, (Ed. Osman Köse), Samsun, 2017, 577-593.

Karaca, B. ve Karacan, K. (2019). *XV. Yüzyıldan Günümüze Keçiborlu Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta.

Karaca, B. ve Karaboğa, D. V.(2019a). "Osmanlı Medeniyeti, Yerleşmesi ve İskânına Etki Eden En Önemli Kurumlardan Biri Olan Tekke ve Zaviyeler: Hamid Sancağı Örneği", *History Studies*, 11/5, 1585-1606.

Karaca, B. ve Karaboğa, D. V.(2019b). "XVI. Yüzyılda İrle Kazası Vakıfları", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi/ Mediterranean Journal of Humanities (MJH)*, IX/2, 357-372.

Karaca, B.(2022b). "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağında Azat Edilmiş Köleler (Mu'tak) ve Onların Sosyo-Ekonomik Durumları Hakkında Bazı Tespitler", *Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye ve Rusya 6*, (Ed. Osman Köse), Berikan Yayınevi, Ankara, 31-63.

Karaca, B.(2019). "XV. ve XVI. Asırlarda Gönen Kazası Vakıfları", *6. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi (1-3 Kasım 2019/Şanlıurfa) Bildiri Tam Metin Kitabı 2*, (Ed. Zehra Doğan), Asos Yayınları, 643-671.

Karaca, B. (2022a). "Isparta, Gönen ve Ağros (11-19. Yüzyıllar)", *Doğal ve Kültürel Mirasın Paleo-Kuleönü Gölü'ndeki İzleri: 50 Bin Yılın Öyküsü*, (Ed. Ç. Şenkul ve B. Hürmüzlü), Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını, Ankara, 285-338.

- Karaca, B ve Karaboğa, D. V.(2022). "Hamidoğulları Beyliği'nden Osmanlı'ya İntikal Eden Vakıflar", *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-V Hamidoğulları Beyliği Bildiriler*, (Ed. Mehmet Şeker vd.), TTK, Ankara, 489-522.
- Kofoğlu, S. (2006). *Hamidoğulları Beyliği*, TTK, Ankara.
- Ortaylı, İ. (2007). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara.
- Özcan, T.(2003). *Osmanlı Para Vakıfları Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği*, TTK, Ankara.
- Özsait, M. (1985). *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Öztürk, N.(2002). "Osmanlı Döneminde Vakıflar", *Türkler*, C.X, (Ed. Hasan Celal Güzel vd.), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 433-446.
- Tekindağ, Ş.(1997). "Karamanlılar", *İA*, C.VI, MEB, Eskişehir, 316-330.
- Uzunçarşılıoğlu, İ.H.(1929). *Kitabeler ve Sahip, Saruhan, Aydın, Menteşe, İnanç, Hamit Oğulları Hakkında Malûmat*, İstanbul Devlet Matbaası.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1984). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara.
- Yörük, D.(2007). "Karaman Eyaletinde Tımara Çevrilen Vakıf ve Mülkler (1476-1483)", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, VI, 61-74.
- Yüksel, H.(1999). "Osmanlı Toplumunda Vakıflar ve Kadın (XVI-XVII. Yüzyıllar)", *Osmanlı*, C.V, (Ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 49-55.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).